7

హ ద్దు లు

ప్రియుని ఆలింగనంలో చీకటి చిన్మయానందాన్ని పొందు తోంది. వెన్నెలరేడు చీకటిని తనలో దాచుకొని పరవశంగా చూస్తున్నాడు. ఉత్తరపవనం ప్రేమసందేశాలని గొంతు విప్పి పాడుతూ పోతోంది. మాతృత్వ వాంఛతో వరిపైరు ఆ ఆహ్లాద వాతావరణానికి మైమరచి నృత్యంచేస్తోంది. దూరాన కొండలు ప్రోగులుగాపడ్డ కారుమేఘాల్లో నల్లగా పడివున్నాయి. చెరుకు తోట ల్లోని కాపలా కుర్రాళ్ళచేత అనేక రాగాలుతీయిస్తోంది రాత్రి.సముచిత జంత్రసమ్మేళనంలా రాత్రి పిట్టలకూతలు, నక్కలఅరుపులు, చెరుకు తోటల్లో సవ్వడి చేస్తున్న మారుతం, పైరుపాట అన్నీ సమ కూడాయి.

గ్రామానికి దక్షిణాన, ఫర్లాంగ్ దూరాన, ఆ చుట్టుపక్కల పొలాలకు పదడుగుల యెత్తున మెరకమీద, పలచగా పెరిగిన చెట్ల మధ్య, ఆ బహుళజ్యోత్స్నలో మెరుస్తున్న పూర్ణకుండం ఓ దేవీ ఆలయానికి నిదర్శనంగా వుంది. ఆ ప్రక్కనే గదిలో పూజారి.

ఆ సమయం, వాతావరణం, పరిసరాలు అన్నీ సూరన్న తాతకి కొత్త. అలాంటి సమయంలో ఆ ప్రదేశానికిరావాల్సి వుంటుందని జీవితంలో యేరోజూ కలగనలేదు. ఆ ఉదయం సంఘటన కల్పించిం దలా.

ఆ శరీరం మూడు పాతికలు దాటిన అనుభవాలని ధ్రువపరు స్తోంది. చేతిలోని కర్ర టిక్కు టిక్కుమని భూమినీ, కాలాన్నీ

వెనక్కి నెట్టుతోంది. సూరన్న తాతముందు దృఢంగా యింకో ఆకారం దారిచూపుతోంది.

ఆలయానికి చేరువయారు. గుడిమంటపంలో రెండు నీడలు- పరీక్షగా చూస్తేకాని అనుమానించటానికి ఆధారాల్లేవు. అవి - కదులు తున్నాయి. సూరన్నతాతకి అంత పరీక్షగా చూసే దృష్టిపోయింది. ఆ ప్రాంతంలోని భయం ఊహించిచూడలేదు రెండోవాడు. గుడికి చేరువయారు. హేమంతం కావలించుకొని గజగజ లాడిస్తోంది. సూరన్న తాత అప్పటికే విసుగు చెంది "యిదేనా?" అని అడిగాడు.

"ఆ!" అని ఆవ్యక్తి ఆలయానికి ఉత్తరానవున్న గదిముందు పూలమొక్క దగ్గర నిల్చొని "నూకయ్‌గారూ" అని పిలిచాడు.

ఆలయమంటపంలోని నీడలు కదిలాయి—బయట వ్యక్తులను చూసినట్టు.

నూకయ్యగారు లేచి తలుపు తెరచుకొని "యెవరు?" అన్నారు గంభీరంగా. అప్పటికింకా ఆయన నిద్రపోవడం లేదు. కొండగాలికి జడిసి తలుపువేసుకొని లోపల కూర్చొని ప్రార్థన చేసుకొంటున్నారు. ఇంతలో బయటకేక—

"మేష్టారికోసం యీ తాతొచ్చారు—"

"అలాగా? సరే, రండి లోపలికి. మేష్టారు యింతలోనే వస్తారు—" అని ఆహ్వానించారు.

"నేవెళ్తానండీ నూకయ్‌గారూ—" అని ఆయన వెన్నెల్లో నీడయి మాయమయాడు అక్కడినించి.

సూరన్నతాత లోపలికివచ్చాడు. కోడిగుడ్డు లాంతరు వెలుగు తోంది. చిన్న గది. ఓ పక్కన మంచం. ఒకటే ద్వారం పశ్చి మాన. దక్షిణాన కిటికీ. తూర్పు గోడపక్క వంట పాత్రలూ. పెట్టెలూ, డబ్బాలూ. ఉత్తరపు గోడకి ఐదడుగుల యెత్తున నాలుగడు గుల బల్లమీద పుస్తకాలు అందంగాఅమర్చబడివున్నాయి. మంచం పక్క పరచబడివున్న పరుపులో కూచోమన్నారు నూకయగారు.

సూరన్నతాత కూచున్నాడు—ఆదినం పడ్డ ఆవేదనకి నిట్టూరుస్తూ, కర్రని ఆ ప్రక్కనే పెడుతూ.

*   *   *

"అవును. మాతాతే!"

"ఎందుకొచ్చారు?" అంది. ఆ పలకటంలో ఆకర్షణవుంది. ఆమె ఒరియా ఉచ్చారణ తెలుగుకి అందం కూరుస్తోంది.

"ఒక్కసారి పాతకథ జ్ఞాపకం తెచ్చుకో—యెందుకొచ్చారో అర్థమవుతుంది."

"మీ రూహించినట్టే—"

అతను కింద మెట్లపై కాళ్లుపెట్టుకొని కూచున్నాడు. అతని ఒడిలో ఆమె తలపెట్టుకొని అతనికళ్ళనీ, తారకలనీ తరచుచూస్తోంది. ఆమెని నిమురుతున్న అతని కుడిచేతి వ్రేళ్ళని తన రెండు చేతులతోనూ పట్టుకొని, పెదాలని మరోసారి తడుపుకొని—

"అయితే—" అని సహజమైన సంశయాన్ని స్త్రీహృదయంలోని భయంతో కలిపి జార్చింది.

క్రింది మెట్టుకి పదిగజాల దక్షిణాన సమాధి. ఆ చుట్టూ పూల మొక్కలు. మందారాలు మాత్రం దట్టంగా పొదలు పొదలుగా వున్నాయి. ముఖ్యంగా టొమాటో మొక్కలు బరువుగా నిండుగా వున్నాయి. ఎన్నో రకాల ఆకులు. ఆ వెన్నెల్లో రంగులభేదం తెలీకుండా వుంది. తెరలుతెరలుగా సుగంధాలు ఆత్మల్ని పవిత్రం చేస్తున్నాయి.

"ఏం వుందీ?" తన ఆస్తి నెవరో దోచుకునేందుకు వచ్చారన్న బాధే అంతర్గతం అని తెలుసుకొని అభయంగా వీపు తట్టాడు-మూర్తి.

అసంతృప్తిగా, భయంగా వుంది ఆ సమాధానం ఆమెకి.

"ఇపుడు నువు కనిపించావంటే యెలా వుంటుందోతెలుసా?" అన్నాడు.

ఆశ్చర్యంగా కనుల్లోకి చూస్తోంది. జారిపోతోన్న వేళ్ళని గట్టిగా పట్టుకొంటూ.

"భరించలేరు. శత్రువుని చూసినట్టు చూస్తారు. ఎక్కడో, యెవరో పాడుపని చేసేశారని అనుకొంటారు. సనాతనాచారాల క్రింద నలిగిపోయిన వీరికి యీ కాలం అంతా విరుద్ధంగా వుంటుంది. ఈ చదువుకోడాలూ, హరిజనసేవా, హోటల్ భోజనాలూ, కులాంతర వివాహాలూ, ఆడా మగా నిర్భయంగా తిరగటం యివేవీ కిట్టవ్. అందుకే వాళ్ళు బాధపడి పోతారు."

ఇంతలో నూకయ్‌గారు బయటికి వచ్చారు. పొయ్యి వెలిగిస్తున్నట్టుంది. పక్కసాలలో వెలుతురు. పడుకొన్న దండాశి నూతివేపు వెళుతున్నాడు. గుడికి వాయవ్య దిశలో పాతికగజాలలో నుయ్యి వుంది.

"భోజనం లేదుగాబోలు, వంట యేర్పాటులు చేస్తున్నట్టున్నారు—" అం దామె, లేచి కూచొని. గాజులు గలగల లాడినాయి. అరికెన్‌లాంతరు వెలిగించి సాలలో పెట్టారు.

"నే వంట చూస్తా—తాతగారిని కలుసుకోండి" అని లేచి నిల్చొంది.

ఈసడించే సవతితల్లి, నియంతృత్వ ధోరణిలో మాట్లాడే తండ్రి, యేవిధంగానూ ప్రేమించలేని సవతి బిడ్డలూ, అసహ్యించుకొనే బంధువులూ-పంకిలమయమైన సంసారజీవితం అతని స్మృతిలో కదిలింది.

చీర సర్దుకొని, జుత్తుముడివేసుకొని ఆమె కదులుతోంటే—"చూడు కారుణ్యా— తాతగారు ఉద్రేకంలో యేమన్నా పట్టించుకోనని మాటియ్యి—" అని చేతులుపట్టి ఆపి, అనునయంగా కోరాడు. ఆమె వినిపించని నవ్వు నవ్వింది.

సుమసుగంధాలు శీతల సమీరాన్ని పెనవేసుకొన్నాయి.

"కారుణ్యా—" అని భావప్రకటనకు తడుముకొన్నాడు. "యీ కష్టాలన్నీ చెపితే అర్థమౌతాయంటావా? అందుకే నేనేమీ మాట్లాడ దలచలేదు. ముఖ్యంగా తాతయ్యతో—సమీరం విడిపోయింది. మరిమళం విరహం భరిస్తోంది. వెన్నెల ఆనందంలా ప్రకృతిని ఆవరించింది.

గదితలుపు తోసుకుని లోపలికి వచ్చాడు. సూరన్న తాత. మొహం తిప్పి చూశాడు. పెద్ద పాటాకుచుట్ట కాలుస్తున్నాడు. ఆ వెలుగులో నుదుట గీతలు నీడల్లా తయారయాయి. కళ్ళు దూరాన వెలుగుతున్న జ్వాలల్లా మిణుకు మిణుకు మంటున్నాయి.

కిటికీలోంచి లోపలికి చూసింది కారుణ్య. అదీ సంఘటన.

"మీరు వెళ్ళి కూచోండి నూకయ్‌గారూ. ఇంత ఉత్సాహం ఆదేవి యెలా యిచ్చిందో,యీ ముసలితనంలో—"అంది అతని చేతి లోని బియ్యం కడగటానికి తీసుకొంటో.

"మూర్తి లోపలికి వెళ్ళాడా?" అంటూ కిటికీలోంచిచూశారు నూకయ్‌గారు.

విధిగా వేస్తున్న కుశలప్రశ్నలు వినిపించాయి. ఎవరూ మాటలు పొడిగించడంలేదు. సూరన్న తాత అలసి పోయినట్టు ఉన్నాడు. పట్టించుకొని వినేశక్తి కోల్పోయినట్టుంది ముఖం భంగిమ.

మూర్తి రాబోయే ప్రతి క్షణమూ భయంకరమైన విపత్తుగా భావిస్తున్నాడు. కాని తాతయ్యంటే జాలిలావుంది. ఓసారి తనకథ చెబుతూ సూరన్న తాతగురించే చెప్పినవిషయాలు కారుణ్య స్మృతుల్లో లేచాయి. దగాపడిన తమ్ముడు సూరన్నతాత!

నూకయ్యగారు సమాధివేపు వెళ్ళారు. టొమాటోలు తెచ్చేందు కేనేమో! మూర్తిలో భయం, సాహసం ద్వంద్వయుద్ధం చేస్తున్నాయి. ఇంతవరకూ చేసిన సాహసం యీనాడు వోవృద్ధుని ముందు వీగి పోవాల్సిందేనా? తాతమీదవున్న గౌరవంకొద్దీ తను వేసుకొంటున్న కొత్త బాటనుంచి తిరోగమించాలా? అనురాగాలూ, ఆదర్శాలూ అత నిలో భీకర మారణ యుద్ధం చేస్తున్నాయి.

అతని కళ్ళలో, కదలికల్లో అంత బాధ చూసి తెగిన ఆకులా రెపరెపలాడి పోతోంది కారుణ్య హృదయం. ఇంకో సమయంలో అయితే పిలిచి యెన్నో కబుర్లు చెప్పేదే గాని యే హద్దునో అతిక్రమించలేకపోతోంది.

తాతయ్య యింకో పరిస్థితిలోవస్తే యెంతో ఆప్యాయత ఒలక

బోసేవాడు మూర్తి. సంఘంలో తన స్థానాన్నీ, ప్రయోజకత్వాన్నీ చూపించుకొని గర్వపడేవాడు. కాని యీ సందర్భంలో విలువ లేదు. అందుకే అక్కడ యింక నిలవలేక బయటికి వచ్చేశాడు. సూరన్నతాత కాల్చిన చుట్టముక్కని పారేసి లేవబోయాడు.

"మీరు వెళ్లి మాట్లాడండి నూకయ్‌గారూ-నే నీ పని చూస్తా" నంటూ ఆతని చేతిలోని టొమాటోలు అందుకొని మూర్తి కారుణ్య ముందు కూచున్నాడు బల్లపై.

కొంతసేపు చిలిపి చిలిపి ప్రశ్నలువేసి నూకయ్యగారు చివరికి "మూర్తిగారు యిక్కడ రెండేళ్ళనించి వుంటున్నారు గదా? మీరు—" అని అడగబోతున్న ప్రశ్న అంతం కాకుండానే జోక్యం చేసుకొని, "ఆఁ....అలా అన్నారా స్వామీ—" అని సూరన్నతాత కొంత ఆలోచించాడు.

తాతయ్య సంభాషణలు తరచు ఉపమానాలతో ఆరంభమవడం మూర్తికి బాగా గుర్తు. మాటలు, ఉపమానాలు సరిగ్గా పెట్టుకొనేందుకు కొంతసేపు మౌనం.

"ఆబోతు—స్వామీ, వింటున్నారా?—ఆబోతు వయసులోకి రాగానే తండ్రిఆబోతుని యేం చేస్తుంది స్వామీ?" మెల్ల మెల్లగా స్పష్టంగా ముగించి, మౌనం వహించి, నూకయ్యగారి కళ్ళలోకి సూరన్నతాత చూడడం చూసిన కారుణ్యకి తన స్వేచ్ఛ గాలానికి తగులుకొన్నట్టయింది.

"అవును" అని ఊరుకొని పూర్తి వాదాన్ని వినేందుకు అతనివేపు చూస్తున్నారు నూకయ్యగారు.

"అది పశువ్ గుణం—అవునంటారా స్వామీ?"

"ఆఁ. అయితే?"

"మనం మనుషులం. అలాగే—వినండి స్వామీ—అలాగే ప్రవర్తిస్తే మనకీ వాటికీ భేదం యెక్కడ?"

ఆ మాటలు విన్నపుడు సమాధానాలు పడగ విప్పాయి. పశువులకున్న చాలా సుగుణాలు మనుషులకు లేవని చెప్పాలనుకొంది. ఇంతలో పొంగొచ్చి నిప్పు 'సుయ్' మంది. పిడుగుపాటుకు తట్టు

కొంటూ వింటూన్న మూర్తిలో పశ్చాత్తాపం పెరుగుతోంది. తను తండ్రిని మోసం చేశాడా? ఆబోతులా రంకెవేసి కాలు దువ్వాడా?

"స్వామీ—వినండి—యీ నాడు నా కూతురు—చచ్చి స్వర్గాన్నుంది—"

అమ్మ మూర్తిమదిలో మెదిలింది.

"దాన్ని యీనాడు నా అల్లుడు—వింటున్నారా? కాకిగూట్లో కోయిల గుడ్లుపెట్టింది కాబట్టి—బాగా వినండి స్వామీ—ఆ కోయిల పిల్ల ఈ కాకిని మోసంచేసి వెళ్ళిపోయింది అని నిందిస్తున్నాడు. స్వామీ....నాకు తెలుసు....బావంటే దానికెంత గౌరవమో?"

నూకయ్యగారు ఆ మాటల్లోని కథంతా వూహిస్తున్నారు. బయట కుక్క యెవరో దారిపోయేవారిని చూసి అరుస్తోంది. దండాశి కల్పించుకొని పనులు చేస్తున్నాడు. స్త్రీపై సహజంగా రుద్దే మాలిన్యపు దుర్గంధానికి తట్టుకోలేక పోతోంది కారుణ్య. మూర్తి జడుడయాడు. తన తల్లి పవిత్రత గురించి చాలామంది శ్రేయోభిలాషుల నోట విన్నాడు. చనిపోయిన తన తల్లి అంటే అతనికి యీ విశ్వం. విరుద్ధభావాలకి తట్టుకోలేక ఉగ్రుడయ్యాడు మూర్తి.

వెన్నెల క్రమంగా హెచ్చుతోంది. దూరాన జనం గోల. చెరుకుతోటల్లో యెలుగుబంటి ప్రవేశించినట్టుంది. ఆ గోల క్రమంగా దగ్గరవుతోంది.

నూకయ్యగారు బయటికి వచ్చి చూసి, లోపలికిపోయి తలుపు మూసి మంచంమీద కూచున్నాడు. సూరన్నతాత పరీక్షతో అతన్ని చూస్తున్నాడు. చలిగాలి హెచ్చుతోంది.

"స్వామీ, యింకొకమాట చెబుతాను వింటారా? మా పెద్దమ్మ కొడుకు ఒక డుండేవాడు. వా డంటే వూళ్ళో అందరికీ భయం. ఎవరినీ కష్టపెట్టేవాడుకాడు—ఎవరు తప్పుచేసినా ఒప్పుకొనేవాడు వాడుకాడు. అంతటి మనిషి కూడ—స్వామీ, చెపితే నమ్మరు; మందెట్టేసింది ఓ కులట—అప్పటినించి ఆ గడపదాటి క్షణం బయటికి వచ్చేవాడు కాడు—"

ఏవేవో, చచ్చాడన్నవరకూ, నీతులతో కథ పొడిగిస్తున్నాడు

సూరన్నతాత. కారుణ్య అమృతహృదయంలో విషశరం గుచ్చు కొంది. మరణవేదనతో ఆమె కనుల్లోంచి అశ్రువులు రాలుతున్నాయి. మందెట్టేసింది ఓ కులట—వచ్చి మరీమరీ నాటుకొంటున్నాయి ఆ మాటలు! ఇంతకుముందే యిలాంటిదెబ్బలుకొన్ని తగిలిన కారణంగా కొంత ఓర్పు మిగిలింది. మూర్తి ఆకులట అనబడే స్త్రీగురించి ఊహి స్తున్నాడు. ఆమె యెంత గొప్ప కళాహృదయో? రూపవతో? ఆమె పలుకుల్లో ఏ తత్వం విన్నాడో? ఏ గానం బంధించిందో? ఏమో! ఊహ వాస్తవికతను అందుకోవడం లేదు.

"స్వామీ—కొమ్మ లొచ్చాయని యీనాడు—" మాట పూర్తి చేయకుండా మౌనం వహించాడు. మూర్తి కోపం పెరుగు తోంది. ఇక్కడా తన ఆత్మకి శాంతి లేదు. జీవితాలని వ్యర్థంచేసే యీ బంధుత్వాలని క్షాళనచేసేయాలనే తన పట్టుదల పునః పునః వీగి పోతోంది. ఇన్ని నీతులు బోధించే తాత తన ఒక్క కొడుకుని యెందుకు రక్షించుకోలేక పోయాడు? సన్యాసుల్లో చేరిపోసే యేమన్నా చేయగలిగాడా? తమ్ముడు సంసారం ఒలకపోసే పగలూ, ద్వేషాలూ భరిస్తూ జీచజీవితాన్ని గడిపే ఓ వ్యక్తి తత్వబోధచేస్తే సహించే వోర్మి మూర్తిలో శూన్యమౌతోంది.

"నేడు నా అన్నవాళ్ళని దూరంచేసుకొని—నా కెవరూ లేరను కొంటే—" మళ్ళీ మౌనం. నిర్మలసాగరంలో రాయిపడి వలయాలు పెంచినట్టు మూర్తిలో ఆ మాటలు అనురాగాల నన్నిటినీ తట్టి లేపు తున్నాయి. సూరన్న తాతకి తెలుసు తన సంభాషణంతా యెవరిని గురించో, దాని ఫలితం యెలాంటిదో?

వంటయింది. నూకయగారు వడ్డనకి లేచారు. భోజనానికి తీసు కొచ్చేందుకు మూర్తి సూరన్న తాతవద్ద కెళ్ళాడు. ఆ ముసలాయన కాస్త తిండి తినాలంటే తను కొంచెం దూరంగా ఉండటం అవసరం. అది గ్రహించి ఆమె మండపంవేపు పోబోతోంది. బయట అడుగు పెట్టిన సూరన్నతాత అది చూశాడు. వెన్నెల్లో వేలాడుతున్న పూల మాలలా కన్పించింది.

భోజనం అవుతున్నంతసేపూ నిందితునిలా నిశ్చేష్టుడై నిల్చొని చూస్తున్న మూర్తివేపు కారుణ్య దృష్టి అంతా. నూకయగారి ఆదరణ, వడ్డన కొత్త ప్రేమలని పెంచుతున్నాయి ఆత్మల్లో.

రోజ్జగాలి విజృంభించి తలుపు తట్టుతోంది వేగంతో.

అన్నయ్యతో కటక్‌లో చదువుకొన్న దినాలు. వదిన వచ్చాక అన్నయ్య ప్రవర్తన విసుగెత్తించడం, విశాఖలో మామయ్యవద్దకు వెళ్ళడం, అప్పట్లోనే తెలుగు నేర్చుకోవడం, కాలేజీలో చదువుకొంటున్న మూర్తితో పరిచయం, ఉద్యోగం కోసమని బరంపురం రావడం, పై ఆఫీసర్ అహంకారంతో ఉద్యోగం వూడడం, ఒంటరి బతుకంటే విసుగెత్తి తన పల్లెటూరిలోనే వుండిపోవదలచడం, రెండు నెలల క్రితం చనిపోయిన తల్లీ—అన్ని జ్ఞాపకాలూ, పొగల్లారేగి మానసికరోదసివిని ఆక్రమించాయి—కారుణ్యలో.

భోజనం అయాక లోపలికి వచ్చి మరో పెద్ద చుట్ట-పక్క జేబులోది-తీసి వెలిగించాడు సూరన్నతాత. శాలువ కారుణ్య కిచ్చి పొయ్యి పక్కనపక్క వేసుకొని మేను వాల్చాడు దండాశి. నూకయగారు ప్రార్థన చేసుకొంటున్నాడు.

చాలాసేపు కూచొన్న సూరన్న తాత పరుపుమీద సాగిలబడ్డాడు. కారుణ్య దండాశిని లేపి తనపక్క సాలలోకి తెప్పించుకొంది. సాల బయటికి పిలిచి మూర్తి "కారుణ్యా! యింకా చాలా రకాల మాటలొస్తాయ్! నువు వినీ విననట్టు పడుకో. అదే యీనాటి కోరిక. లేకపోతే చాలా బాధపడతాను—" అని కళ్ళనీళ్ళ పర్యంతమై బ్రతిమాలాడు.

ఇంతలో వారికి పాతిక గజాల దూరాన భయంకరమైన కేక. కారుణ్య తుళ్ళిపడింది. నూకయగారు చాలా తేలిగ్గా తీసుకొన్నారు. సూరన్న తాత ఏమిటో అని ఆలోచిస్తున్నాడు. మూర్తి ఎవరో వ్యక్తి పడిపోవడం చూసి పరుగెత్తుకు వెళ్ళాడు. సన్నగా తెల్లగా ఉన్నాడు. సామాన్యమైన పొడవరి. పాతికేళ్ళ వయస్సు. అతనిగురించి వూర్లో

చాలా మంది చెడ్డవాడుగా మాట్లాడుతారు. పాము కాటు వేసిందట! నాకయగారు మంత్రించారు. కారుణ్య గుండెలు భయంతో కొట్టు కొన్నాయి. ఏ దుర్బుద్ధితో వచ్చాడో? ఏ పగ సాధించడానికో? వెళ్ళిపో! అలా యెప్పుడూ రాకూడదు' అని చిన్నపిల్లవానికి నచ్చ చెప్పినట్టు నాకయగారు చెప్పడం ఆ బాధలో కూడ కారుణ్యకి నవ్వు తెప్పించింది.

జరిగిన కథ విని సూరన్నతాత ఆశ్చర్యపోయాడు ఈ మనుష్యు లోని యీర్ష్యాసూయలు అశాంతిని రేకొల్పాయి అతనిలో. నిద్ర పోబోయాడు. కాళ్ళు పీకుతున్నాయి. బస్ చెడింది. ఆరుమైళ్ళు నడిచి వచ్చాడు. కుర్రతనంలో యిరవై క్రోసులు సులభంగా నడిచేవాడు. కాని యిపుడు చాలా మారిపోయాడు! తాత కాళ్ళునొక్కుకోవడం చూసి కారుణ్య గదిలోకి వచ్చింది. మూర్తి ఆశ్చర్యపోయాడు. ఆమె తాత దృష్టికి దూరంగానే వుంచాలనుకొన్నాడు. కాని ఆమె చేసిన యీ సాహసంతో కాలు కాలిన పిల్లిలా తిరగసాగాడు.

ఆకుపచ్చని శాలువా నిండుగా కప్పుకొని వుంది. సన్నంగా పొడవుగా ఉంది. సూరన్నతాత కాళ్ళముందు కూచొని కాళ్ళు పట్టడం మొదలు పెట్టింది. తాత తిన్నగా పడుకొని "ఎవరు నువ్వు?" అన్నాడు. అతని కడకాళ్ళపై గాజులు గలగల మన్నాయి.

తనెవరో యెలా చెప్పడమో తెలీక తికమకలాడుతోంది. రెండోసారి తాత ప్రశ్న కఠోరంగా వినిపించింది.

"చెపుతాను తాతా" అని కొంత తడుముకొంది. తన నిశ్చ యాన్ని బలపరచుకొని చివరికి, "నీ మనుమరాలిని—" అని ముగించింది.

వికటంగా "ఆఁ" అని, "ఏ జాతి?" అని ప్రశ్న.

నాకయగారు, మూర్తీ వింటున్నారు, ఆ గదిలోని ప్రతి చిన్న సవ్వడినికూడ.

"మానవజాతి—" ఎంతో సహృదయత ఆ మాటల్లో ధ్వనించినప్పటికీ సూరన్నతాతకి అవి రుచించక 'ఆ' అన్నాడు కటు వుగా. 'హిందూ స్త్రీని' అని కారుణ్య ముగించింది.

ఆ జవాబుతో చాలసేపు మాట్లాడే శక్తి కోల్పోయాడ సూరన్న తాత.

"తాతగారూ—మీరు యింతసేపూ పశువులుగురించి మాటా డారు గదా—ఆ పశువులకున్న మంచిగుణాలు యీ మనుషుల కున్నాయా అని!" అంది మాటలకు తడుముకొంటూ.

సూరన్నతాత ముసుగులోంచి కాళ్ళవేపు చూశాడు. నీడలో దాగిన ఆమె ముఖంమీద దీపంవెలుతురు రేఖ గీసింది. సన్నని పొడవాటి ముక్కు. ఎత్తయిన నుదురు.

"ఏ పశువన్నా తనిచ్చిన పాలు, తన సేవా ఖరీదుకట్టి ఋణం తీర్చమన్నదా తన పిల్లలని తాతగారూ?"

మూర్తికి ఒకటే భయం. ఆమె సాహసం, ఆ ప్రశ్నలూ అతణ్ణి వణికిస్తున్నాయి. ఎందుకు? ఆ పూర్వాపరాలు అడిగేంలాభం? తనకి నాన్న అన్న వ్యక్తి లేడనీ, తనని నమ్మిన ఓ వర్తకుడే యీ లోకంలో తన నిన్నాళ్ళూ పెంచాడనీ, ఆ ఋణం తీర్చుకొనే శక్తి రాగానే తీర్చేయాలనీ అనుకొంటున్న మూర్తికి యీ ప్రశ్నలన్నీ తీగ లాగి పొద కదుపుతున్నట్టయింది.

"తాతగారూ! నడివీధిలో నలుగురి స్నేహితుల్లో ఆయనగారు వున్నప్పుడు వాళ్ళ నాన్న ఏమన్నారో మీకు తెలుసా? ఆ మాటలే— మీరే—మీ నాన్న నోట వినివుంటే—ఏమనేవారు? మీరేకాదు— ఎవరన్నా ఏమనేవారు?"

తాత వింటున్నాడు. మౌనం. ఏమిటా మాటలని ప్రశ్నించ లేదు. కాని ఆమెకు తాత ప్రశ్నిస్తున్నట్టయింది—ఆ చూపుల్లో.

"ఇలాంటివాడిని యేదన్నా, ఎవరిచేతన్నా చేయాలనిపిస్తుం దండీ అన్నారట! ఏం చేస్తారు? చంపించేస్తారు! అంతకంటే యింకేం చేయగలరు? కాని తాతగారూ, ఏ పశువూ తన బిడ్డలని చంపించేస్తాననీ, చంపేస్తాననీ అనదు." ఆమె అనలేక అంటోం దా మాటలు. తాతకాళ్ళు పట్టుతూనే వుంది.

సూరన్నతాత జవాబేమీ చెప్పలేదు. ఆలోచిస్తున్నాడు. కొంత
ేపటికి చాల్లే అని కాళ్ళు ముడుచుకొన్నాడు. కారుణ్య లేచి తలుపు
ూసుకొని వెళ్ళిపోయింది. ఆమె మాటలతో తాత ఆలోచనలు
ెరిగాయి.

అప్పటికే చంద్రుడు నడినెత్తిమీదికివచ్చి శీతలానికి వణుకు
ున్నాడు.

"అవన్నీ యెందుకు? అడగాల్సిన అవసర మేమిటి?" అని
ొచ్చుకొంటూ అన్నాడు కారుణ్యతో మూర్తి. "ఎలా జరిగితే అలా
ురగనీ—వా డొచ్చాడు—దుర్బుద్ధితోనో కాదో—అనుభవించాడు.
ునం చెడు చేస్తే అనుభవిస్తాం—మంచి చేస్తే భగవంతుడు మేలు
ేస్తాడు" అని ముగించి కూచున్నాడు.

ఆ మాటలు ఆ నిశ్శబ్దంలో మెల్లగా వినిపించాయి సూరన్న
ాతకి. అప్పటికే నూకయ్యగారు, దండాశి సుభ తమ నిద్రలో
ున్నారు.

*   *   *

తెల్లవారిందని తెలిసి చంద్రుడు తెల్లబోయాడు. సూర్యో
ుయం కాలేదు. కాని వెలుతురు. మంటపెట్టి దండాశి నీళ్ళు కాస్తు
్నాడు. మూర్తి నిద్రలోంచి లేవలేదు. తలనిండా దుప్పటి కప్పుకొని
ుడుకొని వున్నాడు. నూకయగారు తోటలో తిరుగుతున్నారు. పావు
ాలు మూలుగుతున్నాయి. సూరన్నతాత వేణ్ణీళ్ళతో ముఖం కడుగు
ొంటున్నాడు. రొజ్జగాలి చివరి తీవ్రత ప్రదర్శిస్తోంది. కాకులు కఠో
ంగా అరుస్తున్నాయి. ఆ అరుపు విని నూకయగారు భయంకొద్దీ
ావురాలని పిలుస్తూ వెతుకుతున్నారు. ఏదో దెబ్బ తిన్నదని అను
ూనం.

మూర్తి లేచాడు. లేస్తూనే తన జీవితాన్ని అసహ్యించు
ున్నాడు. తనకి చక్కని సంసారజీవితం కావాలి. సాయంకాలం

యింటికి వచ్చేసరికి ఆత్రపడే తల్లీ, కొడుకు ప్రయోజకత్వంతో మురిసిపోయే తండ్రీ, కోరికలన్నీ కోరే చెల్లెళ్ళూ, తమ్ముళ్ళూ, ఓర చూపులతో పూలపొట్లాం వెదికే భార్యా, మునిమనుమలతో కను పండువుగా ఆడుకొనే తాతయ్యా-అందరూ వుండే సంసారం తనకి కావాలి. కాని—

కళ్ళు బరువుగా యెత్తి చూసేసరికల్లా కారుణ్య స్నానం చేసి పవిత్రంగా వస్తోంది. లేతాకురంగుచీర ఆమె అవయవాలకు అంట కొంది. "ఇంత చలిలోనా స్నానం! అబ్బ!" అని గొణిగాడు. ఆమె నవ్వుకొంది. ఆ నవ్వు చాలు తన జీవితానికి!

తాతా, రాత్రీ—జ్ఞాపకం! తాత తెచ్చిన సమస్యలు. ఆ సమ స్యలకు తన సమాధానం ఒకటే! కుమారుడు తండ్రియొక్క ఆస్తి హక్కు కాకూడదు. అలా సంఘం హద్దులు పెట్టివుంటే ఆ హద్దుల విశాలం చేయడమే తన లక్ష్యం! తండ్రి సంతతి అనుభవిస్తున్న సౌఖ్యాలకి తండ్రి ఆనందించాలి, గర్వపడాలి. అవే తన ఆస్తిగా భావించాలి. జీవితాలనీ, హృదయాలనీ, అనుభవాలనీ సంకుచితపరచే జాతి, నీతి, మతాలతో పెనవేసుకొన్న సాంఘికాచారాలు పునః సృజించబడి కొత్త విలువలతో విశాలత సాధించాలి. ఆ ఆశయం కోసం మీదు కట్టిన అసువులు యింకో విధంగా దుర్వినియోగం చేయలేడు.

సూర్యకాంతితో లోకం నిండిపోయింది. మూర్తి తన మనో భావాలు జంకు గొంకు లేకుండా చెప్పేయాలనుకొని ఊగిపోతున్నాడు. కారుణ్య జాలిగా చూస్తోంది. కాఫీ చేసి అందరికీ యిచ్చింది. దండా మందారాలతో నిలువెత్తు హారం దేవికోసం గుచ్చాడు. రక్తధారల వుంది మాల. దేవిని చూడాలని తహతహ లాడుతున్నాడు సూరన్న తాత.

నూకయగారు వచ్చి "చూశారా? ఆ తెల్లపావురంపిల్లని డేగ పొడిచేసింది. ఏం చేశా యీ పావురాలన్నీ? రక్షించగలిగాయా? తమ ప్రాణాల కెక్కడ ప్రమాదమోనని బాధపడ్డాయి. ఇపుడు వాటి పనుల్లో

అవి మురిగిపోయాయి. అది అందంగా తిరిగితే—అన్నీ దానివెంట పడేవే—కాని—అల్పజీవి! అంతేనండీ యీజీవితం" అని ముగించి ఆలయంలోకి వెళ్ళిపోయారు.

సూరన్నతాత చాలాసేపు ఆలోచించాడు. తను యీ విశ్వంలో జీవించిన దినాలన్ని జీవితాలు చూశాడు. అవి బోధించిన సత్యం యేమిటో—అతని కళ్ళలో అశ్రువులు నిండడం కారుణ్య చూసింది. తనే ఆ వృద్ధుని కన్నీటికి కారణ మనిపించి ఆమెకు హృదయం చివుక్కు మంది. బాధతో ఆమె కనుకొలకుల్లో నీళ్ళు సుళ్ళు తిరిగింది....

సూరన్నతాతలో సముద్రమంత అశాంతీ, ఆకాశమంత నిరాశా అలుముకొన్న క్షణాల్లో సూర్యకాంతివంటి సౌందర్యం, హృదయాలని బంధించే సంగీతంలా మూర్తీ, కారుణ్యా కనిపించారు.

వెళ్ళిపోతానని తొందరపడిన తాత యెవరాపినా, యెంత బ్రతిమాలినా ఆగలేదు. ఆలయంలోని దేవికి తొలిసారిగా, ఆఖరిసారిగా వందనంచేసి బయటికి వచ్చి నూకయ్యగారితో "నీవే అన్నీ స్వామీ—" అని చెప్పి తిరుగుదారి పట్టాడు. మలుపు తిరిగే సరికి దూరాన కొండలవెనక మహేంద్రగిరి నీలంగా, నిశ్చలంగా ప్రకాశిస్తూ కనిపించింది. ఇంతలో ఓ బస్సు వచ్చి సూరన్న తాతని ఎక్కించుకు వెళ్ళింది.

———